

نقش مساجد در تربیت جوانان امروزی

نسرتین بامری^۱

۱. طلبه سطح دو حوزه علمیه حضرت رقیه (سلام الله علیها) شهرستان دلگان.

چکیده

سلامتی یک جامعه در گرو سلامتی روحی و شخصیتی افراد آن جامعه است. هویت اجتماعی هر فرد هم بیانگر چیستی و کیستی آن فرد به لحاظ اجتماعی است و هم معرف حقیقت آن جامعه است. نهادهای اجتماعی اثر فراوانی در شکل گیری این هویت اجتماعی افراد دارند. مسجد به عنوان یکی از مهم ترین نهادهای اجتماعی ، جایگاه خاصی در این حوزه دارد . دوره جوانی هم به لحاظ دوره خاصی از زندگی که در دوره شکل گیری هویت و شخصیت فردی و اجتماعی و دوره تثبیت آن است ، مسجد با تقویت روابط اجتماعی سالم و با فراهم کردن رشد علمی و فرهنگی و دادن آگاهی های لازم به جوانان و هم چنین با بیدار کردن فطرت الهی ، زمینه شکل گیری هویت اجتماعی سالم برای افراد خصوصاً جوانان را فراهم می کند.

کلیدواژه: مسجد ، تربیت ، جوان.

مقدمه

به طور کلی تربیت به معنای پروراندن، پرورش دادن، ادب و اخلاق به کسی یاد دادن است. در حقوق مدنی، تربیت عبارت است از آموختن آداب اجتماعی و اخلاق مناسب با محیط خانوادگی و هم چنین کوشش در فرا گرفتن علم یا صنعت یا حرفه‌ی متناسب با زمان و وضعیت اجتماعی خانوادگی، که بعداً بتواند وسیله به دست آوردن عایدات کافی زندگی خود را به رفاه برساند. این مقاله را به صورت کتابخانه‌ای با مراجعه به کتابخانه‌ی قائمیه‌ی مجازی گردآوری کرده‌ام. با توجه به تحقیقات انجام شده، تا کنون تحقیقی در این عنوان در حوزه علمیه حضرت رقیه (سلام الله علیها) نوشته نشده است.

از جمله کتبی که در این موضوع پرداخته اند عبارتند از :

۱- موانع و راهکارهای خوب جوانان در مساجد نوشته محمدخدایاری فرد

۲- عوامل جذب جوانان به مسجد نوشته محمد خان شهری

۳- برخورد اخلاقی خادم مسجد با جوانان نوشته محمدباقر مجلسی

از آنجایی که در جامعه امروزی نقش مساجد در تربیت جوانان امروزی که در این زمینه مردم به شدت به آن نیاز دارند تا به وسیله آن هدایت و راهبری شوند، برایم ضرورت ایجاد شد که به تحقیق در این مسئله بپردازم.

هدف از نوشتن این مقاله آشنا کردن جوانان با مساجد و اهمیت آن در بین جوانان است تا با تربیت دینی آشنا شوند و به مساجد روی بیاورند و کمتر به سمت گمراهی و ضلالت کشیده شوند و انشاءالله که هدایت شوند.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- تربیت

تعریف لغوی تربیت : تربیت به معنای پروراندن ، پرورش دادن ، ادب و اخلاق به کسی یاد دادن است.^۱

تعریف اصطلاحی تربیت : تربیت در اصطلاح به معنای پرورش روحی و اخلاقی اطفال به کار رفته است که در حقوق مدنی این گونه تعریف شده « تربیت عبارت است از آموختن آداب اجتماعی و اخلاق مناسب با محیط خانوادگی و هم چنین کوشش در فرا گرفتن علم یا صنعت یا حرفه متناسب با زمان و وضعیت اجتماعی خانوادگی که بعداً بتواند به وسیله به دست آوردن عایدات کافی ، زندگی خود را به رفاه بگذراند.» و هم چنین تربیت به معنای پرورش در جهت رشد و کمال است.^۲

۱-۲- مسجد

تعریف لغوی :مسجد در لغت به معنای جای سجده و محلی که مسلمانان نماز می گذارند، است.^۳ مسجد در اصل اسم مکان از فعل «سَجَدَ، یَسْجُدُ» و در زبان فارسی به معنای محلّ و جایگاه عبادت به کار رفته است.^۴ «مسجد، جایگاه نماز است و به اعتبار اینکه در آن سجده وجود دارد.»^۵ از این رو، اسم آن را مسجد گذاشته اند^۵

و در اصطلاح به معنای عبادتگاه مسلمانان ، جایی که آنان در آن نماز می خوانند یا مراسم دینی انجام می دهند، می باشد.^۶ و خانه ای است که در آن به خاطر خداوند سجده می کنند و مسجد به معنای مواضع سجود از اعضای بدن نیز آمده است.

اعضای سجده عبارتند از : پیشانی، دو کف دست ، دو سر زانو و نوک شست پاها.

« مسجد در اصطلاح شرعی، مکانی است که برای برپایی نماز عموم مسلمانان وقف شده باشد».^۷

۱. عمید، فرهنگ عمید، ج ۱، ص ۵۹۹

۲. امامی ، حقوق مدنی، ج ۵، ص ۱۹۰ .

۳. حسین دشتی ، معارف و معاریف، ج ۴ ، ص ۲۰۶۵.

۴. دهخدا علی اکبر، لغتنامه دهخدا، ذیل واژه.

۵. راغب اصفهانی ، مفردات، ص ۲۱۴.

۶. انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۷، ص ۶۹۸۵.

۷. نجفی، جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام، ص ۱۹۴.

واژه مسجد به صورت مفرد و جمع، ۲۸ بار در قرآن آمده است.

۳-۱- جوانی

جوان در لغت : شباب مقابل پیری است و دو تعریف دارد .شباب فتی از ریشه فتو به معنای طراوت و شادابی و شکوفایی است .
در اصطلاح از سن ۱۵ تا ۲۹ سالگی را جوان می گویند که در گزارش سازمان توسعه انسانی برنامه سازمان ملل متحد این مسئله وجود دارد^۱.

۲- اهمیت دوران جوانی

جوانی نقطه عطفی در زندگی انسان ها به حساب می آید ، جوان استعداد هاو ویژگی های برجسته ای دارد.دراین دوران نشاط و شادی، طراوت و پاکی ، شجاعت و سرسختی ، استقلال طلبی و عدالت خواهی ، ایثار و از خودگذشتگی ، سراسر وجود جوانان را فرا می گیرد.
در دوران جوانی روح عرفان،اخلاق و معنویت متجلی می شود.ویژگی ها و استعدادهای نهفته در جوانان بستر مناسبی برای طراحی و ایجاد هرگونه تغییر و تحول فردی و اجتماعی است؛به طوری که چرخ بیشتر انقلاب ها و گردونه بسیاری از تحولات توسط این گروه به حرکت درآمده و سرعت می گیرد.
رودخانه خروشان نسل جوان کشور و اشخاص درصد بالایی از جمعیت کشور به این قشر ،یک فرصت مغتنم و یک نعمت الهی بی بدیل است که می تواند برکت وسازندگی مملکت اسلامی ما را در پی داشته باشد.

۳- نقش و اهمیت مسجد در اسلام

خداوند در قرآن می فرماید: «مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ^۲»؛

و نیز می فرماید: «مَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا^۳»؛

بنابراین، بر اساس آیات ، می توان گفت که مسجد به صورت کلی مکان هائی هستند که نام خدا در آنها بسیار برده می شود.

۱. طباطبایی ، تفسیر المیزان ، ج ۹، ص ۳۰۳.

۲. بقره، ۱۱۴.

۳. حج، ۴۰.

- ۵- کمک به حل و فصل دعاوی حقوقی قبل از طرح در دادسراها
- ۶- کمک به اشتغال زایی جوانان و گروه های نیازمند
- ۷- فعالیت های ورزشی مثل احداث مجموعه ورزشی
- ۸- فعالیت آموزشی مثل ایجاد آموزشگاه زبان. شیوه انگیزشی خانواده برای حضور در مساجد توسط والدین بر حسب شرایط متفاوت است.

۲-۱۴- آموزش محبت خدا با نماز به جوان در مساجد

اولین شیوه، آگاه کردن جوان از محبت خدا است. توجه دادن جوان به محبت خدا و اینکه خدا بیشتر از پدر و مادر جوانان را دوست دارد و نیز گفتن اینکه خدا به سبب جوانان، به بزرگ‌ترها لطف می‌کند، تأثیر زیادی در سلامت روان آنها دارد.

امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَيَرْحَمُ الْعَبْدَ لَشِدَّةِ حُبِّهِ لَوْلَاكَ؛ خدا، به بنده به خاطر محبت شدید او به فرزندش، رحم می‌کند.»^۱

جوان با درک این محبت خدا، می‌خواهد این محبت را جبران کند. و باید به او آموخت که بهترین شیوه برای مهرورزی به خدا، نماز خواندن است. بدین وسیله، رغبت به نماز و حضور در مسجد در او در سنین نوجوانی نیز ایجاد می‌شود.^۲

۳-۱۴- مأنوس شدن جوانان با مسجد و مکان‌های مذهبی

سزاوار است که والدین، جوانان را برای نماز جماعت به مسجد ببرند تا آنان با صفوف توحیدی، مأنوس و از فضای ملکوتی مسجد بهره‌مند شوند.^۳

در ذیل آیه «فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ»^۴ آمده: روزی ابوطالب به همراه فرزندش، جعفر به حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) وارد شد، آن حضرت نماز می‌خواند و علی (علیه السلام) به او اقتدا کرده بود.

^۱. مجلسی، بحار الانوار، ج ۹۱، ص ۱۰۱.

^۲. قائمی، خانواده و مسائل مدرسه‌ای کودکان، ص ۵۸.

^۳. رضوی‌همدانی، توسعه معنوی در پرتو نماز، ص ۴۱.

^۴. حجر، ۹۴.

ابوطالب به جعفر گفت: فرزندم کنار عموزاده‌ات بایست و نماز بخوان. پس جعفر سمت چپ پیامبر (صلی الله علیه و آله) به نماز ایستاد^۱.

در روایت، دو نکته است؛

نخست، نماز خواندن حضرت علی (علیه السلام) در کنار پیامبر (صلی الله علیه و آله) در دوران دوم جوانی

دوم، سخن ابوطالب که به فرزند خود می‌گوید: «کنار عموزاده‌ات نماز بخوان».

این دو نکته بیانگر این است که شرکت دادن جوانان در نماز جماعت، بهترین انگیزه برای جذب آنها به مساجد است^۲.

با شرکت دادن جوانان در مجالس سوگواری اهل بیت (علیهم السلام) و عزاداری‌های ماه محرم، همچنین با شرکت دادن آنان در محافل شادی خاندان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیان ثواب بزرگداشت اعیاد اسلامی برای آنها، پیامدهای مثبت و ارزنده این مجالس را در روح جوان می‌بینیم. احساسات مذهبی، ژرف‌ترین گرایش‌های جوانانه است و اگر زمینه رشد و ظرفیت پذیرش در آنها فراهم شود، جوان در مسیر ترقی و تکامل و گرایش به رفتار عبادی به‌ویژه نماز جماعت در مساجد قرار می‌گیرد^۳.

^۱. نوری طبرسی، مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۴۵۵.

^۲. فقیهی، بررسی الگوی دینداری از منظر قرآن و حدیث، ص ۵۶.

^۳. افروز، روان‌شناسی و تربیت کودکان و نوجوانان، ص ۳۶.

نتیجه گیری

مسجد مکانی مقدس است که در ابتدا تداعی کننده نماز جماعت و مراسم‌های دینی و مذهبی می‌باشد ما اسلام مسجد را پایه گذاری کرد تا افزون بر دعا و نیایش و عبادت، کانون تعلیم و تربیت و فعالیت‌های آموزشی و فرهنگی نیز می‌باشد. یکی از کارکردهای مهم این نهاد مقدس کاربری آن در خصوص امور تربیتی و آموزشی است. این مکان با کارکردهای زیادی که دارد می‌تواند والدین و تمامی دست اندرکاران را تربیت کند و راهگشای بسیاری از مشکلات تربیتی جوانان به شمار رود و از این طریق استعدادهای فطری خداجویانه جوانان و نوجوانان را بیدار نگه دارد و باعث تقویت باورهای مذهبی و اعتقادی در آنها شود.

از نقشهای مساجد در تربیت جوانان می‌توان آشنا شدن جوانان با اقدامات مسجد در زمینه های مشکلات اجتماعی و آموزش محبت خدا با نماز به جوان و مأنوس کشدن جوانان با مسجد و مکان‌های مذهبی را بیان کرد و نام برد.

از سویی متولیان باید با روشهایی مانند برخورد مناسب از سوی امام جماعت و دیگر امنای مسجد و استقبال از پیشنهادها و برنامه های جوانان، ارائه عرفان ناب اسلامی - قرآنی در محتوای برنامه‌ها، گزینش روش‌ها و شیوه های مؤثر تبلیغ و دعوت، بررسی میدانی علل عدم حضور نیافتن نوجوانان و

جوانان در مسجد، ایجاد ارتباط بین مساجد و مراکز تفریحی - ورزشی، کوتاه کردن نماز جماعت برای رعایت حال جوانان پر مشغله، پذیرش سخن حق از جوانان توسط متولیان مساجد، پرهیز از اجبار جوانان در دعوت به مساجد باعث جذب بیشتر جوانان به مسجد شوند.

منابع و ماخذ:

*قرآن کریم

- (۱) امامی، سید حسن، حقوق مدنی، تهران، ناشر اسلامی، ۱۳۸۸.
- (۲) انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران: انتشارات سخن، ۱۳۸۶.
- (۳) الموسوی الخمینی، روح الله، صحیفه نور، تهران، انتشارات ۱۳۷۰.
- (۴) الحر العاملی، محمد بن الحسن، وسایل شیعہ، تهران، مکتب اسلامی، ۱۴۰۴.
- (۵) افروز، غلامعلی، روش‌های پرورش احساس مذهبی نماز در جوانان و نوجوانان انجمن اولیا و مربیان، تهران، ۱۳۷۱.
- (۶) افشار، اسدالله، مقاله‌های کمیته علمی پژوهشی سرداران، امیران، فرماندهان و ۸ هزار شهید استان همدان، ایثار و شهادت، ۱۳۸۷.
- (۷) حجتی، محمد باقر، اسلام و تعلیم و تربیت، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۰.
- (۸) حسینی دشتی، سید مصطفی، معارف و معاریف، چاپ سوم، تهران، مؤسسه فرهنگی، ۱۳۷۹.
- (۹) خدایاری فرد، محمد، موانع و راهکارهای خوب جوانان در مساجد، تهران، ۱۳۹۷.
- (۱۰) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، قم: دفتر نشر برگزیده، ۱۳۸۷.
- (۱۱) راغب اصفهانی، حسین، مفردات فی الفاظ القرآن، بیروت-شام، دارالعلم، الدارالشامیه، ۱۴۱۲ق.

- ۱۲) رضوی همدانی، سید جلال، توسعه معنوی در پرتو نماز، قم: انتشارات سوم شعبان، ۱۳۸۵.
- ۱۳) رضایی، علی، فرهنگ اسلامی، قم، انتشارات ۱۳۸۳.
- ۱۴) طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، قم، جامعه مدرسین حوزه‌های علمیه قم، ۱۳۷۴.
- ۱۵) عبد الحفیظ، محمد نور، منهج التربية النبویة للطفل، سوید، ۱۴۲۱ ق.
- ۱۶) عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، ۱۳۷۴.
- ۱۷) عزیزی، مرتضی، راهکارهای جذب جوانان به مسجد، تهران، ۱۳۸۹.
- ۱۸) فلسفی، محمد تقی، جوان از نظر عقل و احساسات، تهران، نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸.
- ۱۹) فیض کاشانی، ملا حسن، تفسیر صافی، چاپ دوم، تهران، ۱۴۱۵.
- ۲۰) فقیهی، علی نقی؛ «بررسی الگوی دینداری از منظر قرآن و حدیث»؛ فصلنامه اندیشه دینداری، شیراز: دانشگاه شیراز، شماره ۱۹، ۱۳۸۵، ۷۰ ش.
- ۲۱) فقیهی، علی نقی، «رابطه تربیت دینی کودک با سبک زندگی اسلامی»، پژوهش نامه تربیت تبلیغی، ش ۱، قم: پژوهشکده باقرالعلوم ۱۳۹۲.
- ۲۲) قرائتی، محسن، راهکارهای تقویت انگیزه و نشاط، تهران، مرکز درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۹.
- ۲۳) قائمی، علی؛ خانواده و مسائل مدرسه‌ای کودکان؛ تهران: انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۷۸.
- ۲۴) قائمی، علی، حیات خانواده در اسلام، انجمن اولیا و مربیان، تهران، ۱۳۶۳.
- ۲۵) کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷.
- ۲۶) کریمی، رضا، کلیدها و تکنیک‌های طلایی تربیت برتر، قم، نسیم حیات، ۱۳۸۶.
- ۲۷) محمدخانی شهری، لیلا، بررسی عوامل ایجاد پیوند و موانع جذب میان مسجد و جوانان، ستاد اقامه نماز، ۱۳۸۹.
- ۲۸) مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، بیروت، ۱۴۰۳.
- ۲۹) نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل، بیروت، موسسه آل بیت (علیهم السلام)، ۱۴۰۸.
- ۳۰) نجفی، محمدحسن، جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام، دوم، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۱.